

NEMIRNI GENIJ RENESANSE: LORENZO LOTTO

Helena Zoričić
Muzejsko galerijski centar
Muzej Mimara
Zagreb

Velika izložba u Bergamu u Accademiji Carrara od 2. travnja do 28. lipnja '98., nastala u suradnji s Nacionalnom galerijom iz Washingtona, skupila je, dosad nevidene na jednom mjestu, fascinantne Lottove slike iz cijelog svijeta: Allentown, Berlin, Boston, Bukurešt, Krakov, Dijon, Edinburg, London, Madrid, New York, Pariz, Philadelphia, Petrograd, Beč i Washington, i iz Italije (Mantova, Urbino, Milano, Napulj, Rim, Venecija, Jesi, Loreto, Recanati i Bergamo). Najprije je održana u Washingtonu, a nakon Bergama u listopadu o. g. bit će izložena u pariškom Louvreu.

Lorenzo Lotto (Venecija, 1480. – Loreto, 1556./7.) veliki je venecijanski slikar renesanse, nešto mlađi od Giorgionea i stariji od Tiziana. Iz današnje perspektive izgleda nam suvremeniji i bliži našem stoljeću i od Tiziana i od Rafaela. Individualist sa smislom za detalj i pomni dokumentarist svoga slikarskog stvaranja, potpisao je i datirao sva djela, vodio kompjuterskom preciznošću Knjigu troškova, sačuvao 39 pisama u svezi s ciklusom intarzija i sastavio precizni testament. Proglašen je autsajderom zbog bijega iz grada na lagunama i napuštanja jasne linije venecijanske tradicije slikanja. Sam je izabrao gradove svoga djelovanja: u mladosti Treviso, pa tihi Bergamo ispod Alpa (od 1513. do 1525.) sa starim Gornjim gradom na visokoj stijeni poput orlova gnijezda, s kojim ga nije vezivalo podrijetlo, kako se prije pogrešno smatralo, već jedino duhovno srodstvo sjevernjačkog samotnika. Kasnije živi između rodne Venecije i Marka, gdje se povukao pri kraju života u mali Loreto (u blizini Ancone). Živio je na način današnjeg gradskog samca, uživajući u slobodi putovanja sjevernom i srednjom Italijom, neovisan i strastven u svojim djelima, uvijek u potrazi za toplim ognjištem. Suvremen je prvenstveno po polifonim i atonalnim bojama, koje napuštaju venecijanske uobičajene harmonije. Istražujući stvarnost i psihološke tajne likova humanizirao je portrete. Svježina opažanja, vizualna iskrenost i sloboda Lottovih slikarskih invencija nadmašile su okvir talijanske renesanse. Odstupio je od aristokratskog ukusa i priklonio se ukusu širokih slojeva, veličajući prirodu te tihu samozatajnu vezu s Bogom. U stoljeću ratova bio je tolerantan slikajući Martina Lutera i njegovu suprugu unatoč svom dubokom katolicizmu i veze s dominikancima. Okušao se u raznim sredstvima izražavanja: od

Lorenzo Lotto: Alegorija nevinosti, "Djevojin san" oko 1506. ulje na drvu, Washington, National Gallery of Art

uljene tehnike preko fresaka do čudesnih intarzija nastalih iščitavanjem Biblije i alkemijskih spisa. Spojio je znanost i umjetnost te religiju i prirodu. Posebno je zanimanje pokazao za anatolijske sagove vjerno ih slikajući na svojim platnima, pa su po njemu dobili naziv "tip saga Lotto". Spojio je slikanje Venecijanaca (posebno Giovannija Bellijija) i Nijemaca Dürera, Altdorfera, Grünewalda, Grafa i Deutscha na osebujan i samo njemu svojstven način.

Dok američki stručnjaci govore o ponovnom otkriću Lorenza Lotta – s time se ne slažu talijanski stručnjaci i građani Bergama i okolice, koji su stoljećima svjesni prisutnosti njegovih djela (u jedanaest značajnih gradskih i prigradskih crkava i samostana) u čiju genijalnost nikad nisu ni sumnjali.

Od travnja o. g. cijeli Bergamo živi za Lorenza Lotta: anđeo uzdignute ruke s njegova "Naviještenja" pokazuje put do Lottovih djela po cijelom gradu, iscrtanom strelicama putokaza, plakatima i panoima. U organizaciji izložbe uključio se Bergamo, kako duhom tako i novcem (brojni sponzori i davatelji besplatnih usluga). U razgovoru s direktorom Accademie Carrara dr. Francescom Rossijem saznala sam da su troškovi pripreme izložbe u Bergamu, tiskanja kataloga i propagande

Lorenzo Lotto: *Portret supružnika*, 1523./24.
ulje na platnu, Sankt Petersburg, Ermitage

Lorenzo Lotto: *Trostruki portret zlatara*, oko 1530.
ulje na platnu, Beč, Kunsthistorisches Museum

dosegli tri milijarde lira, što je mnogo za grad od 110.000 stanovnika. Izvori financiranja bili su trojaki: prvo – institucije, općine i pokrajine Bergamo, te lombardske regije; drugo – veliki sponzori kao npr. Narodna bergamska banka. i treće – tehnički sponzori koji su pružali usluge transporta osiguranja, te tiskanja publikacija po znatno smanjenim cijenama. Tome se ne čudi

nitko u gradu u kojem npr. osnovno školstvo financira industrija mlijeka.

Za izložbu su vlasnici šest slika restaurirali svoja djela na trošak Accademije Carrara. Posebna pažnja posvećena je hladnom i difuznom svjetlu u prostoru u kojem pojedina Lottova djela slobodno dišu, složena prema stilskim i tematskim cjelinama u dvoranama ispred koji se nižu didaktički panoi. Iz Berlina, New Yorka i Philadelphie posuđeni su anatolijski sagovi "Lotto" iz 16. st. kao pratnja slikama na kojima ih je Lorenzo Lotto vjerno naslikao: kao pokrivalo škrinje između supružnika, ispred Bogorodičinog prijestolja ili kao pozadinu mističnih zaruka sv. Katarine. Postav izložbe je jasan, logičan i nabijen sažetim duhovnim značenjima, što olakšava razgledanje izložbe na lako prihvatljiv i zanimljiv način.

Ono što iznenađuje posjetitelje svjesno ili nesvjesno je nemir svjetla, boje i linije na Lottovim slikama, odakle i naziv izložbe *Nemirni genij renesanse...* Zapanjujući su i kutovi gledanja: tako se na "Trostrukom portretu zlatara" isti zlatar istovremeno vidi iz lijevog i desnog profila te u sredini en face, dok "Plemkinja u odjeći Lukrecije" drži u lijevoj ruci titravi crtež svoga akta. Stol u "Predstavljanju Krista u hramu", tjeskobnoj slici kasnog mu stvaranja, ima bosa ljudske noge umjesto drvenih. Iza portreta Lucine Brembati, u raskošnoj odjeći, prepunoj nakita, lebdi velika crvena zavjesa s jedne strane i noćno nebo s mjesecom s druge strane slike, što stvara zabunu o mjestu događanja. Na "Naviještenju" iz Recanatija preplašena mačka na središtu slike sugerira prisutnost nadnaravnog zbivanja. Slobodno razbacani komadi grčkih kipova oko portreta Andree Odonija simboliziraju njegovu

učenosť i ukus, a zamišljeni pogled te ruka i raspelo na srcu, pobožnost, misaonost i osjećajnost. Freske u Oratoriju Suardi u mjestu Trescore u okolici Bergama svojevrsni su renesansni strip napete priče s "oblacima" u kojima su posebno istaknuti pojedini svesci. Sve to čini Lorenza Lotta na privlačan način bliskim našem stoljeću i vizualno lako čitljivim.